ACU024

SUMBANGAN SHEIKH ABDULLAH BASMEIH DALAM BIDANG TAFSIR: KAJIAN KHUSUS TERHADAP KITAB TAFSIR PIMPINAN AL RAHMAN

WAN RAMIZAH BINTI HASSAN

DISERTASI UNTUK MEMENUHI KEPERLUAN
IJAZAH SARJANA USULUDDIN
AKADEMI PENGAJIAN ISLAM
UNIVERSITI MALAYA
KUALA LUMPUR
2000

Perpustakaan Universiti Malaya
A510822890

DEDIKASI

Ku abadikan dengan setulus kasih buat

Suami tercinta Abdul Halim Abdullah

Pengertian dan Pngorbananmu amat bernilai

Buah hati Ummi dan anak-anak tersayang

Mohd. Amir, Umair, Asma', Muhammad Salman ....

Moga sentiasa di bawah naungan rahmat dan kurniaanNya

Ayahanda Bonda yang dikasihi,

Kalungan doamu amat mahal buatku

Abang dan kakak-kakak serta adik-adikku

Segala pertolongan dan dorongan pastiku kenang

Juga teman-teman seperjuangan

Terima kasih atas ukhuwwah dan mahabbah

Moga langkah kita sentiasa diiringi kejayaan abadi

Akhir kata terima kasih atas segala sumbangsih.

ABSTRAK

WAN RAMIZAH HASAN. Sumbangan Sheikh Abdullah Basmeih Dalam Bidang Tafsir: Kajian Khusus Terhadap Kitab Tafsir Pimpinan al-Rahman. Disertasi, Kuala Lumpur: Universiti Malaya, Kuala Lumpur, Malaysia, 2000.

Kajian ini bertujuan menjelaskan tentang sumbangan yang telah diberikan oleh Sheikh Abdullah Basmeih dalam bidang tafsir dengan memberi penumpuan kepada kitab *Tafsir Pimpinan al-Rahman* Kepada Pengertian Al-Quran. Perbincangan merangkumi perkembangan tafsir dari zaman Rasulullah s.a.w. hingga sekarang termasuk tafsir di Malaysia. Kemudian mengupas latarbelakang riwayat hidup Sheikh Abdullah Basmeih. Seterusnya menganalisis kandungan kitab *Tafsir Pimpinan al-Rahman* yang merupakan sumbangan terbesar beliau kepada perkembangan tafsir di Malaysia.

Pendekatan kajian ini berbentuk sejarah, ketokohan, hasil penulisan dan penjelasan serta perbandingan. Ianya melibatkan metod pengumpulan data merangkumi kajian perpustakaan dan kajian lapangan yang mengandungi metod dokumentasi, historis, interview dan observasi di samping metod analisis atau pengolahan data.

Kajian ini mengandungi lima bab iaitu (Bab I); Mengandungi pengenalan ringkas terhadap kajian dengan menghurai pengertian tajuk, tujuan dan metodologi penyelidikan, hipotesis dan skop kajian. (Bab II);. Huraian tentang tafsir yang merangkumi definisi dan kedudukan tafsir, sejarah perkembangan tafsir dari zaman Rasulullah s.a.w. hingga sekarang dan riwayat hidup beberapa orang tokoh tafsir di Malaysia. (Bab III); Riwayat hidup Sheikh Abdullah Basmeih yang merangkumi asal keturunan, keluarga, latar belakang pendidikan dan kegiatan penulisannya sehingga menjadi seorang tokoh penulis dan penterjemah yang berwibawa. Seterusnya memperincikan sumbangan-sumbangan beliau khususnya dalam bidang tafsir. (Bab IV); Kajian khusus terhadap kitab *Tafsir Pimpinan al-Rahman* Kepada Pengertian Al-Quran yang merupakan sumbangan terbesar beliau. (Bab V) Kesimpulan dan saranan.

Berdasarkan kajian yang telah dijalankan, penulis merumuskan beberapa perkara iaitu; Sheikh Abdullah Basmeih salah seorang tokoh yang memberi sumbangan dengan mata penanya kepada perkembangan tafsir di Malaysia yang masih ketandusan ulama dan tokoh dalam bidang tafsir.

Kajian juga mendapati bahawa *Tafsir Pimpinan al-Rahman* mendapat sambutan yang amat menggalakkan dari masyarakat Islam terutama meraka yang

mengkaji kandungan Al-Quran. Antara faktor terbesar ialah olahan bahasa yang digunakan mudah difahami oleh semua peringkat.

ABSTRACT

WAN RAMIZAH HASAN. Contribution From Sheikh Abdullah Basmeih In The Field Of Interpretation: A Special Study In Research Work Of Pimpinan al-Rahman. Dissertation, Kuala Lumpur; University of Malaya, Kuala Lumpur, Malaysia, 2000.

The objective of the study emphasize against the contribution by Sheikh Abdullah Basmeih in the field of interpretation with the focus to the translation *Tafsir Pimpinan al-Rahman* on the understanding of Al-Quran. Discussion which covers the development of translation since the era of Rasulullah s.a.w. to the present day including the interpretation in Malaysia, then starting the background of the life of Sheikh Abdullah Basmeih. Furthermore to analyse the contents of the *Tafsir Pimpinan al-Rahman* which is the biggest contribution to the development with regard to interpretation in Malaysia, the approach of this research is historical and the ability which resulted in explanation and comparison.

This involved in the method of collecting data comprising of research in the library and study the scope comprising document, history interviews and observations which are the analysis or data.

This study consisting of five capters (Capter I); Consisting of experience into the research which explains the meaning of the subject aiming at methodology of education hypotesis and scope study. (Capter II); Explanation of the tafsir which covers definition and position of tafsir with development since Rasulullah s.a.w. till today together with the life of the experts in Malaysia. (Capter III); The life history of Sheikh Abdullah Basmeih comprising of his anscestors and educational background and his active in writing as a well known writer and translation in details with his contributions especially in the field of interpretation. (Capter IV); A special study againts the *Tafsir Pimpinan al-Rahman to* the understanding of Al-Quran which is his biggest contribution. (Capter V); Summary and proposals.

Based on the research done by him, the writer concluded in so many factors that Sheikh Abdullah Basmeih is an exemplary person who has contributed to the development of tafsir in Malaysia. Where there is lack of such ulama.

A study is also made and discovered the *Tafsir Pimpinan al-Rahman* has been very encouraging amongst the people especialy those who are studying the contents of Al-Quran. Among the biggest factor is that the language used is easily understood by all grades of people.

PENGHARGAAN

Alhamdulillah, segala puji pujian milik Allah s.w.t.,Tuhan Pencipta Alam. Selawat serta salam buat junjungan besar Nabi Muhammad s.a.w., keluarga baginda, para sahabat, tabi'in dan semua orang mukmin.

Setinggi-tinggi kesyukuran penulis panjatkan ke hadrat Ilahi kerana telah mengurniakan keizinan dan inayahNya kepada penulis sehingga disertasi ini dapat disiapkan meskipun terpaksa menghadapi pelbagai cabaran. Disertasi bertajuk "Sumbangan Sheikh Abdullah Basmeih Dalam Bidang Tafsir: Kajian Khusus Terhadap Tafsir Pimpinan al-Rahman", tidak mungkin dapat disiapkan tanpa bantuan dan kerjasama daripada beberapa pihak tertentu. Justeru setinggi—tinggi penghargaan serta terima kasih kepada pihak-pihak yang terbabit (secara langsung dan tidak langsung) dalam menjayakan penulisan disertasi ini sama ada sumbangan dalam bentuk teguran, nasihat, bimbingan, bahan rujukan, kewangan dan sebagainya.

Di ruangan ini, penulis ingin mengucapkan jutaan terima kasih dan penghargaan, pertama-tamanya kepada yang dihormati Ustazah Seripah Zin binti Sayed Ali, selaku penyelia disertasi ini di atas segala pertolongan, tunjuk ajar, bimbingan, galakan serta apa juga bantuan kepada penulis dalam usaha

menyiapkan disertasi ini. Hanya Allah s.w.t. sahaja yang dapat membalas jasa beliau.

Terima kasih juga ditujukan kepada Bahagian Pengajian Usuluddin, Universiti Malaya terutama kepada Ketua Jabatan dan kakitangan Jabatan Al-Quran dan al-Hadith kerana memberi kemudahan-kemudahan serta bimbingan sehingga penulisan disertasi ini dapat dilakukan dengan selesa dan lancar, di samping memberi peluang menjadi pengajar tutorial di Jabatan Al-Quran dan al-Hadith, yang merupakan pengalaman yang amat bernilai.

Penulis juga ingin mengucapkan terima kasih kepada responden-responden yang terlibat secara langsung bagi menjayakan disertasi ini. Mereka terdiri daripada Ustazah Rahmah Abu Taib isteri Sheikh Abdullah Basmeih, Puan Siti Aisyah Sheikh Abdullah Basmeih dan Siti Normahdiah Sheikh Said yang telah banyak membantu penulis mendapatkan maklumat tentang riwayat hidup Sheikh Abdullah Basmeih. Juga kepada kakitangan yang bekerja di pejabat Pusat Islam terutama Encik Mohd Rus Haji Yunus, Ustazah Hakimah binti Mohd. Yusoff yang telah membantu penulis memberikan maklumat berkaitan penulisan ilmiah ini. Tanpa kerjasama dan maklumat dari semua pihak berkenaan, pastilah disertasi ini tidak dapat disiapkan dengan sebaik mungkin. Di samping itu penulis juga terhutang

budi kepada Puan Noriah Mat Salleh di pejabat am Ijazah Tinggi dan Pentadbiran Uiversiti Malaya kerana memberi kerjasama yang baik kepada penulis. Tidak lupa sekalung budi juga ditujukan kepada Tuan Haji Abdul Rahim Sulaiman yang membantu penulis di dalam penulisan abstrak berbahasa Inggeris.

Penghargaan khas penulis rakamkan buat suami tercinta Abdul Halim Abdullah yang telah banyak membantu penulis dalam menghadapi segala masalah, di samping sentiasa memberi dorongan, semangat dan doa terutama ketika diuji dengan gangguan kesihatan fizikal, serta turut menyumbang tenaga dalam usaha menyiapkan dan memperkemaskan lagi disertasi ini. Segala pengorbanan dan dorongan yang diberikan akan penulis kenang ke akhir hayat.

Penghargaan ini juga ditujukan kepada yang dikasihi ayahanda bonda di Jerteh, bonda di Jeram, abang tersayang, kakak-kakak (Kak Mah, Kak Nah, Kak Yah) dan adik-adik (Dah, Zin, Zu, Tie dan Mad) yang sering memberi perangsang, dorongan juga mendoakan kejayaan penulis. Tidak lupa ucapan terima kasih kepada Kak Chik (yang memberi perangsang kepada penulis untuk melanjutkan pelajaran ke peringkat yang lebih tinggi), Siti, Su, Nida, Rafeah, Wahidah, Ina, Linda, Yam, Ma, Syah, Lin, Azah dan teman-teman seperjuangan yang lain yang turut membantu menyiapkan disertasi ini. Tidak lupa juga kepada Kak Nazar,

KAEDAH TRANSLITERASI

Ejaan yang digunakan di dalam disertasi ini berdasarkan sistem ejaan baru bahasa Melayu. Manakala perkataan-perkataan Arab dieja berdasarkan kepada sistem transliterasi[1] seperti berikut:

1. Konsonan

Huruf Arab	Huruf Rumi	Huruf Arab	Huruf Rumi
ا	–	ط	ṭ
ب	b	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	th	غ	gh
ج	j	ف	f
ح	ḥ	ق	q
خ	kh	ك	k
د	d	ل	l
ذ	dh	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	w
س	s	ه , ـه	h
ش	sy	ء	’
ص	ṣ	ي	y
ض	ḍ	ة	ṯ

---

[1] Dewan Bahasa Dan Pustaka, ***Pedoman Transliterasi huruf Arab Ke Huruf Rumi***, 1992, Kuala Lumpur; Dewan Bahasa Dan Pustaka, cet. 2.

2. **Vokal**

i. Pendek		ii. Panjang		iii. Diftong	
ـَـ	a	ا ـَـ	ā	اَيْ	ay
ـِـ	i	ـِـ ي	ī	اَوْ	aw
ـُـ	u	ـُـ و	ū		

Kaedah transliterasi tidak digunakan bagi perkataan-perkataan Arab yang telah dimelayukan, iaitu dengan merujuk kepada penggunaan Kamus Dewan Edisi Ketiga.[2]

Manakala terjemahan ayat-ayat Al-Quran di dalam disertasi ini berpandukan terjemahan Sheikh Abdullah Basmeih, "Tafsir Pimpinan al-Rahman Kepada Pengertian Al-Quran", edisi rumi, 2000, Kuala Lumpur; Darul Fikir, cet.11.

---

[2] Noresah Baharom, (et.al.), ***Kamus Dewan Edisi Ketiga,*** 2000, Kuala Lumpur; Dewan Bahasa Dan Pustaka, cet. 5.

SENARAI KEPENDEKAN

ABIM	: Angkatan Belia Islam Malaysia
BAHEIS	: Bahagian Hal Ehwal Islam
Bil.	: Bilangan
Cet.	: cetakan
DBP	: Dewan Bahasa dan Pustaka
Dr.	: Doktor
et.al	: dan kawan-kawan
H	: Hijrah
hb.	: Haribulan
Hj.	: Haji
hlm.	: halaman
ibid.	: pada tempat yang sama
JAKIM	: Jabatan Kemajuan Islam Malaysia
JAWI	: Jabatan Agama Islam Wilayah Persekutuan
jil.	: Jilid
JPM	: Jabatan Perdana Menteri
M	: Masihi
No.	: nombor

op.cit	: dalam rujukan yang telah diterangkan
PM	: Perdana Menteri
Prof.	: Profesor
r.a.	: raḍia Llāhu 'anhu/anhum
RTM	: Radio Telivisyen Malaysia
s.a.w.	: Salla Llāh alayhi wa Sallam
s.w.t.	: Subḥānahū wa Ta'ālā
Sdn. Bhd.	: Sendirian Berhad
t.c	: tanpa cetak
t.k.	: tanpa kota
t.p	: tanpa pengarang
t.t	: tanpa tahun
terj.	: terjemahan
UKM	: Universiti Kebangsaan Malaysia
w	: wafat
YAB	: Yang Amat Berhormat
YPEIM	: Yayasan Pembangunan Ekonomi Islam Malaysia

SENARAI LAMPIRAN

Lampiran A	:	Gambar Sheikh Abdullah Basmeih
Lampiran B	:	Gambar Sheikh Bersama Keluarga
Lampiran C	:	Gambar Kenangan Penerimaan Anugerah
Lampiran D	:	Hasil-hasil Karya Ketika Di Qalam Press
Lampiran E	:	Karya Pertama Di Utusan Melayu, KL Dan Kisah Perpindahan Sheikh Dari Singapura Ke KL
Lampiran F	:	Soal Jawab Dengan Muslim Kuala Pilah
Lampiran G	:	Hasil-Hasil Karya Ketika Di Utusan Melayu
Lampiran H	:	Muka Depan Kitab Pimpinan al-Rahman
Lampiran I	:	Kata-Kata Aluan Y.A.B Perdana Menteri Malaysia
Lampiran J	:	Kata-Kata Aluan Y.A.B Menteri Di Jabatan Perdana Menteri.
Lampiran K	:	Kata Penutup, Penyemak Dan Penterjemah
Lampiran L	:	Kitab-Kitab Tafsir Punca Rujukan
Lampiran M	:	Contoh Petunjuk Ayat
Lampiran N	:	Istilah Tanda-Tanda Dan Pengenalan Mashaf Uthmani
Lampiran O	:	Contoh-Contoh Kesilapan Percetakan Pada Teks Ayat-Ayat Al-Quran

DAFTAR ISI **HALAMAN**

HALAMAN TAJUK	
DEDIKASI	
ABSTRAK	i
ABSTRACT	iv
PENGHARGAAN	vi
KAEDAH TRANSLITERASI	x
SENARAI KEPENDEKAN	xii
SENARAI LAMPIRAN	xiv
DAFTAR ISI	xv

BAB I

PENDAHULUAN

Pendahuluan	1
1.1 Pengertian Tajuk	6
1.2 Kandungan Kajian	8
1.3 Tujuan Penyelidikan	10
1.4 Skop Kajian	11
1.5 Hipotesis Kajian	12
1.6 Kajian-kajian Lepas	12

1.7 Metodologi Penyelidikan 14

1.7.1 Metode Pengumpulan Data 14

1.7.2 Metode Anlisis Data 16

1.8 Kesimpulan 16

BAB II

PERKEMBANGAN DAN KEDUDUKAN TAFSIR

Pendahuluan 18

2.1 Pengertian Tafsir 18

2.2 Pengertian Ta'wil 24

2.3 Perbezaan Antara Tafsir Dan Ta'wil 28

2.4 Terjemahan Al-Quran 31

2.5 Pengertian Terjemah 32

2.6 Perbezaan Antara Tafsir Dan Terjemah *Tafsiriyyah* 39

2.7 Adab-adab Tafsir Dan Terjemah 40

2.8 Faedah Tafsir Dan Hukumnya 43

2.9 Keistimewaan Dan Kedudukan Ilmu Tafsir 47

2.10 Sejarah Perkembangan Ilmu Tafsir 51

2.10.1 Zaman Rasulullah s.a.w. Dan Para Sahabat r.a. 52

2.10.2 Zaman Tabiin 64

2.10.3 Zaman Pembukuan 70

2.11 Pembahagian Tafsir 75

2.12 Ulama-ulama Dan Kitab-kitab Tafsir Yang Terkenal 79

2.13 Sejarah Perkembangan Tafsir Di Malaysia 86

2.13.1 Perkembangan Tafsir Secara Umum 86

2.13.2 Perkembangan Penulisan Tafsir Di Malaysia 93

2.13.3 Tokoh-tokoh Tafsir Di Malaysia. 100

BAB III

RIWAYAT HIDUP SHEIKH DAN SUMBANGANNYA

Pendahuluan 109

3.1 Riwayat Hidup Sheikh 109

3.1.1 Nama Dan Keturunannya 109

3.1.2 Pengalaman Hidup Dan Pendidikan 114

2.1.2.1 Di Tanah Suci Mekah 114

2.1.2.2 Di Melaka 115

3.1.3 Alam Pekerjaan Dan Kegiatan Penulisan 118

3.1.3.1 Di Tanah Melayu 118

3.1.3.2 Di Singapura Dan Perkawinan Pertamanya 120

3.1.3.3 Di Warung Rojak Baghdad 122

3.1.3.4 Di Syarikat Qalam Press (1950-1962) 126

3.1.3.5 Penulis Bebas 130

3.1.3.6 Di Utusan Melayu-Singapura (1964-Ogos 1965) 131

3.1.3.7 Perdebatan Dengan PM Singapura 133

3.1.3.8 Perpindahan Ke Kuala Lumpur 135

3.1.3.9 Di Syarikat Utusan Melayu-Kuala Lumpur 137

3.1.3.10 Jawatan Dan Perkhidmatan Di JPM. 141

3.1.3.11 Perkahwinan Kedua Sheikh 146

3.1.4 Hasil-hasil Penulisan Terbitan BAHEIS, JPM 148

3.1.4.1 Tafsir Pimpinan al-Rahman 148

3.1.4.2 Siri Mastika Hadith 149

3.1.4.3 Panduan Mengurus Jenazah 157

3.1.4.4 Kitab-kitab Lain 159

3.1.5 Peribadi Sheikh Abdullah Basmeih 160

3.1.5.1 Sifat-sifat Yang Menonjol 160

3.1.5.2 Minat Dan Hobi Sheikh 165

3.1.5.3 Hubungan Sheikh Dengan Masyarakat 168

3.1.5.4 Hubungan Sheikh Dengan Keluarga 172

3.1.6 Perginya Seorang Tokoh 173

3.2 Sumbangan Sheikh Dalam Bidang Tafsir 175

3.2.1 Keperluan Masyarakat Kepada Tafsir 175

3.2.2 Karya-karya Sheikh Dalam Bidang Tafsir 178

3.2.2.1 Tafsir Pimpinan al-Rahman 178

3.2.2.2 Muqaddam Al-Quran 178

3.2.2.3 Intisari Al-Quran 182

3.3 Sumbangan Sheikh Dalam Bidang-bidang Lain 184

3.3.1 Dalam Bidang Akidah 184

3.3.2 Dalam Bidang Sejarah Dan Fikah 189

3.3.3 Dalam Bidang Hadis 192

3.3.4 Sumbangan Kepada Tulisan Jawi Dan Bahasa Melayu 196

3.4 Anugerah Yang Diperolehi Semasa Hayat 200

Kesimpulan. 202

BAB IV

ANALISIS TERHADAP KITAB TAFSIR

PIMPINAN AL-RAHMAN

Pendahuluan 204

4.1 Kenapa Kitab Ini Ditulis 204

4.1.1 Tuntutan Al-Quran 205

4.1.2 Suasana Masyarakat 207

4.1.3 Kekurangan Kitab Tafsir Berbahasa Melayu 209

4.1.4 Usaha Kerajaan Malaysia 210

4.2 Peringkat-Peringkat Penterjemahan Dan Penulisan 213

4.2.1 Peringkat Pertama 213

4.2.2 Peringkat Kedua 214

4.2.3 Peringkat Ketiga 216

4.2.4 Peringkat Keempat 217

4.2.5 Peringkat Kelima 218

4.2.6 Peringkat Keenam 219

4.2.7 Peringkat Ketujuh 221

4.3 Metodologi Sheikh Dalam Tafsir 223

4.3.1 Kandungan Mukadimah 226

4.3.2 Terjemah Semua Ayat Dan Surah 231

4.3.3 Tafsir Sebahagian Terjemahan Ayat 233

4.3.3.1Aspek-Aspek Yang Biasa ditonjolkan 233

4.3.3.2 Aspek-Aspek Yang Tidak Ditonjolkan 255

4.4 Terjemahan Dan Huraian Mengenai Ayat-Ayat Akidah, 257

Hukum, Akhlak Dan Jihad

4.4.1 Ayat-Ayat Akidah 257

4.4.2 Ayat-Ayat Hukum 262

4.4.3 Ayat-Ayat Akhlak 266

4.4.4 Ayat-Ayat Jihad 268

4.5 Gaya Bahasa 271

4.6 Kitab-Kitab Rujukan 275

4.7 Hubungan Kitab Khulasah Al-Quran Dengan Pimpinan al-Rahman 282

4.8 Keistimewaan Dan Kedudukan Tafsir Pimpinan al-Rahman 287

4.9 Kritikan 295

4.10 Pengorbanan Seorang Tokoh 299

Kesimpulan 300

BAB V

KESIMPULAN DAN SARANAN

5.1 Kesimpulan 303

5.2 Saranan 310

BIBLIOGRAFI 317

LAMPIRAN